

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ

Маъруза: ЖАЗО ТАЙИНЛАШ (2соат)

Маърузачи: Ахраров Б., Салаев Н., Камалова Д.

1. МАЪРУЗАНИНГ НАТИЖАЛАРИ:

Маърузанинг мақсади шундан иборатки, жазо тайинлашнинг умумий асослари, жазони енгиллаштирувчи ва оғирлаштирувчи ҳолатлар, тамом бўлмаган ва иштирокчиликда содир этилган жиноятларга жазо тайинлаш, енгилроқ жазо тайинлаш, бир неча жиноят содир этганлик учун жазо тайинлаш, бир неча ҳукм бўйича жазо тайинлаш, жазоларни қўшишни ҳисоблаш қоидалари, дастлабки қамоқ вақтини ҳисобга олиш ва жазо муддатларини ҳисоблаш каби масалаларни ўрганишдан иборат. Маърузада жазо тайинлашда Махсус қисм нормалари санкциясидан келиб чиқиб умумий қисм қоидаларига асосан жазо тайинлаш масаласига алоҳида эътибор қаратилади.

Маъруза якунида Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2006 йил 3 февралдаги "Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти тўғрисида"ги 1-сон қарори юзасидан фикр-мулоҳазалар айтилади.

Маъруза натижасида талаба:

- чекланган вақт доирасида ўзлаштирилган ўқув материални конструктив баён қилиш қобилияти;
- амалий мисоллар (фактлар) билан мустаҳкамланган важлар билдириш ва гуруҳда ишлаш кўникмаси;
- танқидий фикрлаш, оппонентни эшитиш ва ўз жавобини тегишли ҳукукий атамалар қўллаган ҳолда асослаш;
- жазо тайинлаш ва унинг қоидаларини амалий мисоллар орқали қўллай олиш кўникмасига эга бўлади.

2. ТАЯНЧ ТУШУНЧАЛАР:

Жазо тайинлаш деб - жиноят содир этишда қонунда белгиланган тартибда айбли деб топилган шахсга нисбатан ЖК Махсус қисм моддаси санкциясида назарда тутилган жазо (мажбурлов чораси)ни қўлланилиши тушунилади.

Жиноятлар мажмуи бўйича жазо тайинлаш деб - суд ЖКнинг 54 -моддасида назарда тутилган қоидаларга мувофиқ ҳар қайси жиноят учун алоҳида жазо тайинлаб, **сўнгра тайинланган енгилроқ жазони оғирроғи билан қоплаш ёхуд тайинланган жазоларни тўла ёки қисман қўшиш йўли билан узил-кесил жазо тайинлашига** айтилади.

Бир неча ҳукм юзасидан жазо тайинлаш деб - маҳкум ҳукм чиқарилганидан кейин **асосий** ва **қўшимча** жазоларни тўла ўтамай туриб, янги жиноят содир этса, суд янги ҳукм бўйича тайинланган жазо муддатига илгариги ҳукм юзасидан ўталмай қолган жазо муддатини тўла ёки қисман қўшиб жазо тайинлашига айтилади.

3. МАВЗУ БЎЙИЧА ДАРС ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ:

Жазо тайинлаш ва унинг қоидалари ёритиб ўтилади. Талабаларнинг эътибори, жазо тайинлаш амалиётига қаратилади.

Жазо тайинлаш масаласи амалий мисоллар ва казуслар ёрдамида муҳокама қилинади.

4. АСОСИЙ БЕЛГИЛАРИ:

Суд жазо тайинлашда:

- ЖК Махсус қисмининг жиноят содир этганлик учун жавобгарлик назарда тутилган моддасида белгиланган доирада;

- ЖК Умумий қисмининг қоидаларига мувофиқ;
- содир этилган жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий хавфлилиқ даражасини;
- қилмишнинг содир қилиниши сабабини;
- етказилган зарарнинг хусусияти ва миқдорини;
- айбдорнинг шахсини;
- жазони енгиллаштирувчи ва оғирлаштирувчи ҳолатларни ҳисобга олиши шарт.

Асосий жазоларни қўшиб ҳисоблаш озодликдан маҳрум қилиш жазоси миқдорига қараб белгиланади. ЖК 61-моддасига кўра ҳар-хил турдаги асосий жазоларни қўшганда озодликдан маҳрум қилишнинг бир куни:

- қамоқ ёки интизомий қисмга жўнатишнинг бир кунига;
- ахлоқ тузатиш ишлари ёки хизмат бўйича чеклашнинг уч кунига тўғри келади.

Жарима ёки муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазолар озодликдан маҳрум қилиш, интизомий қисмга жўнатиш, қамоқ, озодликни чеклаш, хизмат бўйича чеклаш, ахлоқ тузатиш ишлари жазолари билан қўшилганда ҳар қайси жазо тури алоҳида ижро этилади.

ЖК 61-моддаси қоидаларига кўра *ахлоқ тузатиш ишлари, хизмат бўйича чеклаш, қамоқ ва интизомий қисмга жўнатиш* жазолари бири-бири билан қўшилмайди, балки ушбу жазо турлари фақатгина озодликдан маҳрум қилиш жазосигагина қўшилиши мумкин.

Суд жазо тайинлаш вақтида дастлабки қамоқ (*жиноий жазо тури эмас, балки эҳтиёт чорасининг бир тури бўлиб, айбланувчи, судланувчи содир этган жиноятининг хавфлилиги туфайли у суриштирувдан, дастлабки терговдан ва суддан яшириниши мумкин деган тахмин бўлганда суд томонидан бериладиган санкция асосида ҳукм чиққунга қадар шахсни ушлаб туриш*)нинг ҳар бир кунини эса:

- қамоқ, озодликни чеклаш, интизомий қисмга жўнатиш ва озодликдан маҳрум қилишнинг бир кунига;
- ахлоқ тузатиш ишлари ёки хизмат бўйича чеклашнинг уч кунига тенглаштириб ҳисобланади (ЖК 62-моддаси).

ҚОЛГАН МАСАЛАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ЎҚИБ ТАЙЁРЛАШ.

5. СЕМИНАР САВОЛЛАРИ (4 соат):

1-семинар

1. Жиноят ҳуқуқида жазо тайинлашнинг умумий асослари.
2. Жазо енгиллаштирувчи ҳолатлар.
3. Жазони оғирлаштирувчи ҳолатлар.

2-семинар

4. Бир неча жиноят содир этганлик учун жазо тайинлаш.
5. Бир неча ҳукм юзасидан жазо тайинлаш.
6. Жазоларни қўшиб ҳисоблаш қоидалари.
7. Қонунда кўрсатилганидан ҳам енгилроқ жазо тайинлаш (57, 57¹-моддалар).
8. Тамом бўлмаган ва иштирокчиликда содир этилган жиноятлар учун жазо тайинлаш.
9. Дастлабки қамоқ вақтини ҳисобга олиш.

6. КАЗУСЛАР:

1-масала

А. вояга етмаган Й.нинг номусига тегди ва жиноят изини йўқотиш мақсадида унга (кўкрак ва қорин қисмига) бир неча марта пичоқ санчди. Шифокорларнинг катта хизматлари эвазига жабрланувчининг ҳаёти сақлаб қолинди. Биринчи инстанция суди қилмишни ЖКнинг 25-моддаси ва 97-модданинг 2-қисми билан квалификация қилди. Бундай жиноят учун ўн беш йилдан йигирма йилгача ёки умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси белгиланиши керак. Жиноятнинг оғирлигини, жиноятчининг, аввал 2 марта озодликдан маҳрум этилганини ҳисобга олиб, суд уни умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазосига маҳкум этди. Ҳимоячининг айтишича, суд асоссиз умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазосини тайинлаган. Умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси ЖКнинг 97-моддаси 2-қисмида кўрсатилган қасддан одам ўлдиришнинг оғирлаштирувчи ҳолатларида берилади. А. эса қасддан одам ўлдиришга суиқасд қилган деб таъкидлаган.

Ҳимоячининг далиллари эътиборга лойиқми?

2-масала

Т. ЖКнинг 131-моддаси 1-қисмида кўрсатилган жиноятни содир қилган. Бу жиноят учун энг кам ойлик иш ҳақининг йигирма беш бараваридан эллик бараваригача миқдорда жарима ёки уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари, ёхуд уч йилгача озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланиши керак. Суд энг кам ойлик иш ҳақининг эллик баравари миқдорида жарима тўлашга ҳукм чиқарди. Ҳимоячи суд асоссиз белгилаган, бу қўшимча жазо сифатида озодликдан маҳрум қилинганда тайинланади, деб таъкидламоқда.

Ҳимоячининг фикри эътиборга лойиқми?

3-масала

Г. ЖКнинг 266-моддаси 2-қисмида кўрсатилган йўл ҳаракати хавфсизлик қондасини ва транспорт воситаларидан фойдаланиш қондасини бузганликда айбланган. Бундай қилмиш учун муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиб, уч йилдан етти йилгача озодликдан маҳрум қилинади. Яна ЖКнинг 117-моддаси 2-қисми билан хавф остида қолдириш жиноятини содир этган. Бу жиноят учун эса уч ойдан олти ойгача қамоқ жазоси ёки беш йилгача озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланади. Қилинган жиноятларни жамлаб суд айбдорни ўн йилга озодликдан маҳрум этди.

Суд томонидан жиноятни жамлаб, жазо тайинлаш қондасига риоя қилинганми?

4-масала

Автобус ҳайдовчиси Й. йўловчи К.га юк ҳақи тўламагани учун баданига шикаст етказди. ЖКнинг 109-моддаси 2-қисми билан бундай жиноят учун энг кам ойлик иш ҳақининг йигирма беш бараваридан эллик бараваригача миқдорда жарима ёки икки

йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд тўрт ой қамоқ жазосига ҳукм қилиниши керак. Суд Ў.ни тўрт ой қамоқ жазосига ва уч йилга ҳайдовчилик ҳуқуқидан маҳрум этган.

Қўшимча жазо сифатида ҳайдовчилик ҳуқуқидан маҳрум этиш қонуний асосга эгами?

5-масала

У. ЖКнинг 135-моддаси 2-қисми билан, яъни одамлардан фойдаланиш учун ёллаш жиноятини содир этган. Бундай жиноят учун беш йилгача озодликдан маҳрум этилади. Ҳукмнинг тавсиф қисмида ёзилишича, ижтимоий хавфлилик даражасини пасайтирадиган енгиллаштирувчи ҳолатларни ҳисобга олиб суд У.ни ЖКнинг 135-моддаси 2-қисми билан бирга ЖКнинг 57-моддасини қўллаб икки йилга ахлоқ тузатиш ишига ва иш ҳақининг 25 %ини ушлаб қолишга ҳукм қилди. Жазо тайинланиши қонунийми?

ЎҚИШ УЧУН АДАБИЁТЛАР:

1. Рустамбаев М.Ҳ. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳуқуқи курси. Умумий қисм. I том: Жиноят тўғрисида таълимот. – Т.: Илмий, 2011. – 400 б.
2. Rustamboyev M.H. Jinoyathuquqi (umumiyqism). Oliy o'quv yurtlari uchundarslik. – Toshkent: TDYI, 2006.
3. Усмоналиев М. Жиноят ҳуқуқида жазо тайинлашнинг умумий асослари. Ўқув қўлланма. – Т.: Адолат, 2001. – 39 б.
4. Қодиров А.О. Жазони оғирлаштирувчи ҳолатлар. Монография. – Тошкент: “Адолат”, 1998. 120 б.
5. Усмоналиев М. Судланганлик, унинг ҳуқуқий оқибатлари ва либераллаштириш муаммолари. Ўқув қўлланма. – Т.: Янги аср авлоди, 2005. – 58 б.
6. Усмоналиев М. Ўзбекистон Республикасининг жиноят ҳуқуқида ахлоқ тузатиш ишлари. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДЮИ, 2003. – 64 б.
7. Усмоналиев М., Эрматов Ғ. Шартли ҳукм қилиш тушунчаси, моҳияти ва аҳамияти. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДЮИ, 2005. – 64 б.
8. Усмоналиев М. Жазо тайинлаш. Рисола. – Т.: Янги аср авлод. - 2003. - 7,8 б.т.
9. Усмоналиев М. Жиноят ҳуқуқида жазо тайинлашнинг умумий асослари. Рисола. – Т.: Адолат, 2001. - 2,8 б.т.
10. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳлар. – Т.: Адолат, 1997. – 379 б.
11. Қодиров А.О. Жазони оғирлаштирувчи ҳолатлар. Монография. – Тошкент: “Адолат”, 1998. 120 б.
1. <http://www.lex.uz>
2. <http://www.tsul.uz>
3. <http://www.norma.uz>
4. <http://www.gov.uz>
5. <http://www.legislature.ru>
6. <http://www.law.uk.edu>
7. <http://www.juristlib.ru>
8. <http://www.crime-research.ru>